

Політична програма дій у сфері охорони довкілля

Зміст

Вступ.....	2
Наше бачення.....	2
Світові тренди.....	2
Розділ 1. Горизонтальні зміни.....	3
Горизонтальні зміни у сфері державного управління.....	3
Нагляд – передумова прозорого та дієвого управління.....	3
Горизонтальні зміни у сфері охорони довкілля.....	4
Екологічна свідомість: просвіта та освіта.....	4
Моніторинг: у якому стані наше довкілля.....	5
Екологічний контроль: попередження замість покарання.....	6
Юридична відповідальність за порушення екологічного законодавства (не)діє.....	7
Екологічних податки, штрафи та відшкодування – куди ідуть ці кошти.....	8
Розділ 2. Секторальні проблеми у сфері охорони довкілля.....	8
Зміну клімату не зупинити.....	8
Управління відходами: запобігай-використовуй повторно-переробляй.....	9
Сільське господарство: врожайність (не)зношених земель.....	11
Рибне господарство та морські екосистеми: куди зникає їхній світ.....	12
Лісове господарство: як використовувати ліси.....	12
Якісна вода.....	13
Використання земель без шкоди людям та довкіллю.....	14
Чисте повітря.....	16
Збалансоване використання надр.....	17
Збереження дикої природи.....	18
Етичне поводження з тваринами.....	18
Транспорт – безпечний для суспільства.....	19
Розділ 3. Війна і довкілля.....	20
Розділ 4. Екологічне правосуддя.....	21

Вступ

Політика у сфері збереження довкілля є невід'ємним елементом сталого розвитку держави. Партії провідних демократичних держав світу у основу своєї політичної діяльності ставлять заходи у сфері охорони довкілля та дотримання невід'ємного права на безпечне для життя і здоров'я довкілля. Стан довкілля впливає на життя та здоров'я населення, на витрати з державного та місцевих бюджетів на усунення шкоди, заподіяної довкіллю, та на усунення наслідків заподіяної шкоди, на розвиток та економіку країни. Водночас, попри надмірне забруднення ґрунтів, атмосферного повітря, водних ресурсів, а також безпосереднього впливу забрудненого довкілля на економіку держави, ця важлива сфера суспільних відносин залишається поза сферою діяльності більшості політичних партій України.

Команда ЕПЛ, враховуючи вимоги Угоди про асоціацію з ЄС та інші міжнародні зобов'язання України, національні реалії та проблеми у сфері довкілля, проаналізувавши міжнародні загальновизнані стандарти і тренди та залучивши провідних експертів у цій сфері, розробила проект програми дій у сфері охорони довкілля. Цей проект може взяти за основу у свою програму будь-яка партія, яка готова іти до реальних прогресивних змін для процвітання України.

Наше бачення

Довкілля не повинне розглядатися лише як природний ресурс, який нескінченно можна використовувати для задоволення власних інтересів. Довкілля є сферою, яка пов'язана з усіма іншими сферами суспільних відносин, а стан довкілля безпосередньо впливає на кожного з нас. Поганий стан довкілля викликає появу небезпечних захворювань, скорочує тривалість та добробут життя населення, впливає на народжуваність та рівень смертності, а також на економічний розвиток держави. Шкода ж, заподіяна довкіллю, у більшості випадків є безповоротною. Саме тому за стан довкілля відповідальний кожен з нас, а бездіяльність у охороні довкілля неодмінно впливає на усіх. Охорона довкілля не є самоціллю. Довкілля – це невідмінна умова існування та процвітання людства.

Включення довкіллевої складової у програму партії необхідне, оскільки представники влади здійснюють її від імені та в інтересах народу, а тому зобов'язані дбати про довкілля як елемент, який прямо впливає на життя, здоров'я та добробут населення. Політичні партії діють з метою вираження політичної волі громадян. Дана програма дій у сфері охорони довкілля показує основні вектори руху та дозволить ефективно вирішити проблеми у сфері охорони довкілля, а представникам політичних партій – виконати мету свого створення та досягнути значних позитивних змін у розвитку держави. Крім того, дана програма дозволить ефективно управляти ризиками, пов'язаними із поганим станом довкілля, та попереджати виникнення нових.

Світові тренди

1. Наскрізність екополітики

Врахування положень екологічної політики, екологічних умов та обмежень в усіх інших документах стратегічного, програмного характеру в усіх сферах суспільного життя на всіх рівнях

2. Екологізація свідомості людей

Переорієнтування людей зі споживацького ставлення до природи на стале використання та збереження природних ресурсів для теперішніх та майбутніх поколінь.

3. Екологічні стандарти на всіх рівнях

Екологічні стандарти якості, на відміну від нормування допустимого впливу на елементи довкілля, визначають вимоги до якості ґрунтів, повітря, води та довкілля в цілому, кінцевою метою досягнення яких є безпечний та бажаний стан довкілля.

4. Європеїзація екологічного права

Сталий наполегливий насичений та широковпливовий, а також невпинний, прогресивний розвиток, що створює найбільш важливий аспект денационалізації екологічного права.

5. Інклюзивна зелена економіка

Інклюзивна зелена економіка повинна бути низьковуглецевою, мати ефективне та чисте виробництво, збалансоване споживання та результати. Вона базується на таких засадах: спільна відповідальність, циркулярність, співпраця, солідарність, гнучкість та взаємозалежність. Вона сфокусована на розширенні можливостей та вибору для національної економіки, із використанням цільової та відповідної фінансової політики та політики соціального захисту, та підтримана сильними органами, що покликані охороняти екологічну та соціальну складову.

6. Урядування та розумні дані

Електронні технології, наприклад, онлайн дозвільна система, мобільні додатки для громадян, використання соцмереж, можливість внесення громадянами інформації до інформаційних систем, баз даних, даних щодо порушень, аварійних ситуацій.

Запровадження вбудованих датчиків для покращення системи моніторингу, зменшення людського фактору при проведенні моніторингу та отримання даних в режимі реального часу. Моделювання для передбачення та інші види аналізу даних можуть дозволити сфокусуватися на попередженні забруднення, а не його усуненні.

7. Делеговане управління із залученням громадськості

Залучення населення до виконання урядових функцій (контролю та моніторингу).

8. Повторне використання

Через наростаючий брак природних ресурсів, підняття їхньої вартості, у світі спостерігається тенденція до повторного використання різного роду товарів, речовин, матеріалів та відходів.

Розділ 1. Горизонтальні зміни

Горизонтальні зміни у сфері державного управління

Нагляд – передумова прозорого та дієвого управління

Суть проблеми

Для того, щоб перевірити, наскільки повно та ефективно здійснюють свої управлінські функції органи влади, у розвинених демократичних державах діє функція нагляду. Така перевірка необхідна для того, щоб робота органів влади була прозорою, законною та ефективною. Нагляд покликаний виявити недоліки у роботі держорганів, у виконанні ними своїх повноважень, корупційні ризики чи зловживання, та усунути їх¹. Це дозволяє органам

¹Детальніше про функцію нагляду – див. <http://epl.org.ua/eco-analytics/bila-knyga-pro-reformu-ekologichnogo-kontrolyu/>, <http://epl.org.ua/eco-analytics/nova-politika-u-sferi-ohoroni-dovkillya-ta-stalogo-vikoristannya-prirodnih-resursiv/>

управління краще виконувати свої функції, а державі – досягати покладені на неї завдання. Нагляд дозволяє виявити та попередити корупційні ризики чи зловживання з боку органів влади. Нагляд здійснюється незалежним органом та стосується не лише сфери охорони довкілля, але усієї системи державного управління та усіх суспільних відносин. Однак, в Україні не має органу, який би виконував функцію загального² нагляду. Це призводить до неефективності здійснення повноважень органами влади. Фактично, представники влади залишаються без контролю, що дозволяє їм зловживати своїм становищем та приховувати корупційні схеми та ризики, у тому числі у сфері охорони довкілля.

Зелені рішення

Саме тому, на державному рівні необхідно:

- створити самостійний та незалежний орган нагляду;
- розробити та прийняти законодавчу базу про порядок здійснення нагляду.

Горизонтальні зміни у сфері охорони довкілля

Екологічна свідомість: просвіта та освіта

Суть проблеми

Всі реформи починаються з голів людей. Цей шлях є довшим, однак без нього неможливо змінити протиправну та/або пасивну поведінку людей, яка приносить шкоду довкіллю. Поведінка людей має бути максимально спрямована на збереження, попередження забруднення та охорону довкілля. Адже стан довкілля безпосередньо впливає на здоров'я, тривалість та якість життя населення, на бюджет, економіку та сталий розвиток держави. Водночас якісні чи негативні зміни довкілля є віддзеркаленням дій населення та політики держави. Саме тому за охорону та стан довкілля відповідальні усі – як держава, так і кожен з нас. Однак довкілля все ще розглядається лише як джерело ресурсів та не є цінністю, яку необхідно оберігати.

Люди часто не готові брати активу участь у вирішенні цих проблем та не усвідомлюють, що стан довкілля прямо залежить від їхніх дій, а у окремих випадках самі ж забруднюють довкілля. До прикладу, за даними опитувань, проведених протягом 2015-2016 років, хоча 76%³ опитаних вважають, що стан довкілля у певній мірі впливає на життя та здоров'я людей, більше 43% респондентів визнали, що спалюють суху рослинність, опале листя та побутове сміття біля свого будинку (на городі чи на дачі), чим відповідно забруднюють атмосферу. Більше того, у разі порушення екологічних прав, 30,7% опитуваних визнали, що не звертатимуться до жодних органів влади чи громадських організацій для захисту порушених прав, і лише 1,6 % з усіх опитаних є активними учасниками екологічного руху⁴.

Для представників влади, у свою чергу, охорона довкілля де-факто не є пріоритетним завданням, а проблеми довкілля та вплив на нього практично не беруться до уваги під час прийняття рішень у дотичних сферах чи під час планування політики. У комплексі через

² Загальний нагляд здійснюється за якістю виконання повноважень усіх органів влади та органів місцевого самоврядування, а також відповідністю дій цих органів положенням закону.

³ 24 % опитаних вважає, що стан довкілля істотно впливає на здоров'я, 52,1 % - що певним чином стан довкілля впливає на життя і здоров'я; <http://epl.org.ua/announces/stavlennia-naselelnia-do-pytan-okhorony-dovkillia/>

⁴ Ставлення населення до питань охорони довкілля, результати опитувань, ЕПЛ; <http://epl.org.ua/announces/stavlennia-naselelnia-do-pytan-okhorony-dovkillia/>

низьку екологічну свідомість поведінка більшості населення та представників влади України спрямована на незбалансоване використання природних ресурсів та забруднення довкілля.

Зелені рішення

Для підвищення екологічної свідомості людей та зміни їхньої поведінки, ми виступаємо за:

- розробку національної стратегії розвитку екологічної свідомості населення. Така стратегія повинна розроблятися із залученням Міністерства охорони здоров'я, Міністерства освіти та Міністерства екології та природних ресурсів та використовуватися на локальному (села, селища, міста) та загальнодержавному рівнях. Підвищення екологічної свідомості населення повинне бути на одному рівні із антикорупційною чи будь-якою іншою пріоритетною політикою держави. Стратегія, окрім проведення тренінгів, фестивалів, івентів тощо для, повинна також включати постійне інформування населення про стан довкілля, динаміку змін показників стану довкілля та про наслідки і значення цих змін;
- започаткування наскрізної екологічної просвіти для працівників та держслужбовців всіх гілок влади усіх рівнів через проведення регулярних просвітніх заходів (тренінги, круглі столи, навчання тощо), включаючи заходи нетрадиційного формату (соцмережі, вистави, фестивалі, івенти тощо). Заходи повинні проводитися регулярно на основі складених календарних планів;
- залучення журналістів, суспільного громадського телебачення та інші ЗМІ до роботи над екологічною просвітою населення та представників влади, до постійного інформування населення про поточний стан довкілля тощо;
- розробку та впровадження освітніх програм про охорону довкілля на рівні дошкільної освіти, середніх шкіл, вищих навчальних закладів: за їхньою допомогою цінність чистого довкілля та природоохоронна поведінка буде закладатися у звичну поведінку людей ще з раннього віку.

Моніторинг: у якому стані наше довкілля

Суть проблеми

Моніторинг здійснюється за різними елементами довкілля та відображає їхню міру забруднення, кількість природних ресурсів та динаміку їхніх змін. Дані моніторингу є вихідними для проведення досліджень, екологічних оцінок (СЕО, ОВД), для планування політики та прийняття рішень у цій сфері тощо. Крім того, актуальні дані моніторингу є відкритими та доступними для населення. Проте, в Україні практично відсутня система моніторингу, яка б відображала офіційні дані про стан забруднення атмосферного повітря, водних ресурсів та ґрунтів у різних частинах України. Через це органи влади не володіють вихідними даними, які повинні лягати в основу прийняття рішень. Крім того, населення не знає, які саме джерела забруднення впливають на їхнє життя та призводять до виникнення раку чи інших небезпечних хворіб. Через відсутність цих даних неможливо також здійснювати громадський контроль за станом довкілля.

Зелені рішення

Для того, щоб ці дані стали відкритими та доступними для кожного, а також щоб можна було спрогнозувати можливі негативні зміни у довкіллі та попередити їхнє настання або ж мінімізувати негативний вплив на довкілля, необхідно:

- наділити функцією моніторингу орган екоконтролю: орган, який здійснює контроль, повинен здійснювати його на основі даних моніторингу. Це дозволить

- уникнути необґрунтованих перевірок бізнесу та швидко встановити джерело забруднення тощо;
- здійснювати відбір та аналіз показників державними лабораторними центрами та іншими державними суб'єктами моніторингу з їхнім автоматичним відображенням у відкритій державній базі моніторингу, розміщеної на відповідному онлайн-ресурсі. Фіксація показників стану елементів довкілля повинна відбуватися щоденно за допомогою онлайн-датчиків. Відбір проб з моніторингових точок та їхнє дослідження органом екоконтролю повинні відбуватися не рідше одного разу в місяць;
 - створити відкритий онлайн-ресурс\базу даних з показниками моніторингу: кожен матиме вільний доступ до інформації про стан довкілля у різних регіонах країни;
 - створити додаткові лабораторії, точки відбору проб для покриття всієї території України системою моніторингу та отримання комплексних даних;
 - враховувати дані моніторингу під час прийняття рішень та планування державної політики у сфері охорони довкілля, під час планування діяльності, яка може мати вплив на довкілля тощо;
 - здійснювати вибіркові інтеркалібраційні вимірювання для перевірки точності проведених вимірювань та забезпечення їхньої вірогідності.

Екологічний контроль⁵: попередження замість покарання

Суть проблеми

Екологічний контроль повинен здійснюватися в першу чергу не для покарання порушників, а для охорони довкілля та попередження заповідання йому шкоди. Він повинен здійснюватися обґрунтовано та на основі даних моніторингу. Однак в Україні контроль спрямований на покарання, а не на охорону довкілля чи виправлення протиправної поведінки. Крім того, екологічний контроль часто містить корупційну складову і використовується як елемент залякування бізнесу, роботі якого часто перешкоджає надмірна та необґрунтована кількість перевірок. Крім того, для того, щоб вирішити проблеми контролю, у тому числі у сфері охорони довкілля, було введено мораторій на планові перевірки та спеціальний порядок проведення позапланових. Мораторій – це тимчасовий захід, який «заморожує» певні відносини до моменту, поки не буде вирішена проблема, і дає час для пошуку рішень і їхнього впровадження. Однак, за всю дію мораторію жодних заходів по усуненню проблем контролю вжито не було.

Зелені рішення

Для того, щоб контроль за станом довкілля почав працювати реально на охорону та збереження довкілля, необхідно:

- змінити філософію контролю: його кінцева мета повинна полягати не в формальній перевірці дотримання закону і покаранні порушників, а у встановленні та усуненні причин порушення. Екологічний контроль повинен в першу чергу діяти на попередження забруднення. Він не має бути формальним. До прикладу, під час перевірки необхідно встановлювати не просто наявність дозволу на викиди, але і наявність та справність очисних споруд, фільтрів тощо;

⁵ Детальніше про заходи, які необхідно вжити для створення дієвої системи екологічного контролю читайте у аналітичних дослідженнях ЕПЛ за посиланням: <http://epl.org.ua/ekoanalitika/>

- скасувати радянські планові перевірки з урахуванням ступеню ризику діяльності підприємства, а заходи контролю здійснювати на основі даних моніторингу;
- прийняти новий порядок здійснення контролю, який дозволить інспекторам оперативного виїжджати на місце події, зупинити негативний вплив на довкілля, якісно, а не формально, проводити перевірку та фіксувати шкоду і причини порушення тощо;
- створити новий незалежний орган екологічного контролю з територіальними органами на рівні областей та районів та наділити його функцією моніторингу;
- наділити орган екологічного контролю повноваженнями по тимчасовому зупиненню/призупиненню діяльності, яка заподіює шкоду довкілля: це дозволить зменшити шкоду, яка заподіюється довкіллю, попередити наслідки такої шкоди та усунути причини її заподіяння;
- вивести екологічний контроль з-під дії мораторію на заходи контролю: шкода, яка заподіюється довкіллю, у більшості випадків є безповоротною. Мораторій на перевірки перешкоджає оперативному зупинити чи попередити негативний вплив на довкілля. Це, у свою чергу, призводить до збільшення витрат з бюджету на усунення наслідків забруднення, на різні соціальні програми для постраждалих, а також на життя і здоров'я людей.

Юридична відповідальність за порушення екологічного законодавства⁶ (не)діє

Суть проблеми

Екологічна відповідальність є механізмом забезпечення дотримання природоохоронних норм. Вона повинна реально наставати та бути співмірною та адекватною ступеням тяжкості протиправного діяння та заподіяної довкіллю шкоди. Метою відповідальності є не тільки застосування негативних наслідків у вигляді покарання порушника, але і виправлення поведінки останнього, попередження настання аналогічних порушень з вини цього та інших порушників у майбутнього, а також відшкодування шкоди та відновлення становища, яке існувало до порушення. Кінцева мета юридичної відповідальності – зберегти чи відновити суспільне благо, на захист якого встановлювалося правове регулювання, у цьому випадку – захистити довкілля. Проте, на сьогодні екологічна відповідальність в Україні не є тим механізмом, який дозволяє захистити довкілля та виправити поведінку порушників. Ця ситуація обумовлена також недієвістю екологічного контролю.

Зелені рішення

Однак, екологічна відповідальність має і самостійні недоліки, які необхідно виправити, зокрема:

- необхідно розширити перелік протиправних діянь: ряд порушень природоохоронного законодавства на сьогодні не охоплюється адміністративною чи кримінальною відповідальністю;
- необхідно підвищити міру відповідальності за екологічні правопорушення таким чином, щоб міра покарання стала адекватною та співмірною вчиненому порушенню;
- необхідно ввести адміністративну відповідальність та заходи кримінально-правового характеру для юридичних осіб за екологічні правопорушення та

⁶ Детальніше про заходи, які необхідно вжити для створення дієвої системи екологічної відповідальності читайте у аналітичних дослідженнях ЕПЛ за посиланнями: <http://epl.org.ua/ekoanalitika/> , http://epl.org.ua/wp-content/uploads/2018/07/white_book_law-respon_EPL_all_fin-1.pdf

злочини: на сьогодні суб'єктами відповідальності у сфері охорони довкілля є посадові особи, однак самі підприємства не зазнають достатнього впливу, аналогічно не відчувають цього впливу бенефіціари, власники акцій тощо. Через це поведінка юридичних осіб не змінюється;

- необхідно вдосконалити механізм обрахунку шкоди, який на сьогодні є застарілим і не відображає реальних вартісних показників, необхідних на відновлення постраждалих елементів довкілля;
- необхідно впровадити механізм направлення коштів, стягнутих із порушників в якості штрафів та відшкодувань, на реальне відновлення довкілля, що постраждало в наслідок порушення.

Екологічних податки, штрафи та відшкодування – куди ідуть ці кошти

Суть проблеми

Державний та місцевий бюджети, спеціальні фонди наповнюються за рахунок екологічних податків, рентної плати за використання природних ресурсів, штрафів за порушення природоохоронних норм та за рахунок відшкодування шкоди, заподіяної довкіллю. Кошти, які наповнюють бюджети із згаданих джерел за рахунок здійсненого негативного впливу на довкілля, повинні направлятися на його охорону та відновлення. Однак, в Україні лише частина з цих коштів іде на природоохоронні заходи. До прикладу, 45 відсотків екологічного податку потрапляють у дохідну частину загального фонду Державного бюджету⁷, рентна плата за користування надрами для видобування корисних копалин місцевого значення – до загального фонду відповідних місцевих бюджетів⁸, і розподіляються на видатки у різних сферах суспільних відносин, відмінних від довкілля. Через це кошти, які сплачені за конкретну заподіяну довкіллю шкоду, у більшості випадків не направляються на усунення цієї шкоди і на відновлення стану довкілля, що нівелює мету встановлення відповідних стягнень, податків тощо. Крім того, через те, що кошти, отримані за рахунок здійсненого впливу на довкілля, розподіляються на різні види видатків, бюджети стикаються із дефіцитом коштів на природоохоронні заходи. Кошти ж, які направляються у екологічні фонди, на практиці часто використовуються не тільки на природоохоронні, але і на будь-які інші заходи.

Таким чином кошти, отримані за рахунок екологічних податків, рентної плати, штрафів, відшкодувань, повинні витрачатись ефективніше, зокрема безпосередньо на проблеми у сфері охорони довкілля, а не на заходи, які не стосуються довкілля загалом.

Зелені рішення

Саме тому, необхідно:

- направляти усі кошти, отримані за рахунок сплати екологічних податків, рентної плати, за рахунок стягнення штрафів за екологічні правопорушення та за відшкодування шкоди, заподіяної довкіллю на природоохоронні заходи. Кошти, отримані за заподіяння довкілля шкоди, повинні направлятися на усунення цієї шкоди та на відновлення довкілля. Кошти, отримані за рахунок здійснення будь-

7 Пункт 16-1 частини другої статті 29 Бюджетного кодексу України, <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/print>

8 Пункт 30 частини 1 статті 64 Бюджетного кодексу України, <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/print>

- яких негативних впливів на довкілля не можуть направлятися на видатки, відмінні від охорони довкілля;
- переглянути розмір екологічних податків, штрафів, рентної плати таким чином, щоб вони були адекватними та співмірними по відношенню до впливу на довкілля;

Розділ 2. Секторальні проблеми у сфері охорони довкілля

Зміну клімату не зупинити

Суть проблеми

Зміна клімату – це факт, і потрібно це визнати. Все, що можна зробити – здійснювати попереджувальні заходи з метою прогнозування, запобігання або зведення до мінімуму причин зміни клімату і пом'якшення його негативних наслідків, вживати адаптаційні заходи з метою посилення адаптаційної спроможності, зміцнення опірності та зниження вразливості до зміни клімату. Вся діяльність, яка на сьогодні планується в Україні, повинна проходити оцінку впливу на зміну клімату. Інструментами такої оцінки – це оцінка впливу на довкілля та стратегічна екологічна оцінка, проте, проблему не вирішити лише на рівні КМУ та ВРУ. Органи місцевого самоврядування, районні державні адміністрації – перші хто стикається із негативними наслідками зміни клімату, і саме вони повинні пропонувати шляхи їхнього вирішення на місцевому рівні за чіткої координації Мінприроди України.

Станом на зараз відсутня єдина узгоджена політика з питань зміни клімату через погану координацію усіх органів влади; присутні такі недоліки якне врахування питань зміни клімату у всіх секторах економіки (наскрізність зміни клімату), недостатнє фінансування; недосконала законодавча база.

Зелені рішення:

Саме тому необхідно:

- розробити та прийняти законодавство на державному, місцевому та секторальному рівнях щодо здійснення прогнозування, спостережень, моніторингу зміни клімату та оцінки наслідків зміни клімату, заходів із запобігання та адаптації;
- покласти організаційно-методичне забезпечення діяльності міжвідомчої комісії із забезпечення виконання Рамкової конвенції ООН про зміну клімату та персональну відповідальність за організацію співпраці органів влади та виконання прийнятих комісією рішень на Прем'єр-міністра;
- переглянути та внести зміни у секторальні документи щодо належного врахування питання зміни клімату;
- передбачити достатнє фінансування у державному та місцевих бюджетах адаптаційних заходів;
- прийняти базовий закон з питань зміни клімату та внести зміни в чинні нормативні акти щодо питань зміни клімату;
- забезпечити підвищення обізнаності та кваліфікації працівників органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо проблеми зміни клімату, збільшити кількісний і якісний штат працівників органів, відповідальних за зміну клімату і секторальні політики;
- забезпечити доступність та прозорість у звітуванні та інформуванні населення про зміну клімату, їхню роль у вирішенні проблеми; забезпечити простоту викладу матеріалу та переклад на офіційну державну мову матеріалів, що стосуються

- державної політики у сфері зміни клімату; підвищити обізнаність населення, провести освітні та просвітні заходи;
- забезпечити залучення територіальних громад, бізнесу, громадськості до вирішення проблеми зміни клімату.

Управління відходами: запобігай-використовуй повторно-переробляй

Суть проблеми

Україна займає останнє місце серед європейських країн з управління відходами. У [2017 році в Україні утворилося 9,91 млн т побутових відходів, з них 9,25 млн т захоронено на сміттєзвалищах, що складає 93,3 % від загальної кількості утворених відходів](#). У нашій державі налічується 29938 населених пунктів, і лише у 822 запроваджено роздільне збирання побутових відходів. Тобто 3 % населених пунктів охоплено сортуванням відходів.

Особливо шкідливими є небезпечні відходи, які потрапляють на сміттєзвалища у складі побутових відходів і завдають значної шкоди здоров'ю людей. Відпрацьовані люмінесцентні лампи, батарейки, медичні відходи, тара і упаковка з-під побутової хімії, пестицидів, медикаментів захоронюються на сміттєзвалищах. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я щорічно від неналежного поводження з небезпечними хімікатами і забруднювачами помирає 1 260 українців. [Не зважаючи на обраний Україною проєвропейський курс, за вищенаведеним показником, наша держава знаходиться на рівні африканських країн \(Замбія, Уганда, Нігерія, Камерун\)](#).

Україна, підписавши у 2014 році Угоду про асоціацію з Європейським Союзом, зробила свій вибір, у тому числі і у сфері поводження з відходами. Показники, які задає Європа у сфері поводження з відходами – високі. Зокрема, Польща захоронює на сміттєзвалищах 44 % побутових відходів, Швеція – лише 0,7 %, в той час як Україна практично усі побутові відходи відправляє на сміттєзвалища. Перший пріоритет, який Європейський Союз застосовує у системі поводження з відходами – це запобігання утворенню відходів, на останньому місці – захоронення відходів на сміттєзвалищах. Передусім, у Європі застосовуються такі економічні інструменти запобігання утворення відходів, як стимулювання безвідходних технологій, встановлення обов'язкової плати споживачами за певний предмет чи елемент пакування.

Управління небезпечними відходами не спрямоване на попередження проблем пов'язаних із захистом права на безпечне для життя та здоров'я довкілля. Брак чіткого законодавства, яке б гарантувало роботу на ринку лише тих підприємств, які мають обладнання та справді здатні належно переробити небезпечні відходи, декларативність багатьох норм, неадекватне правозастосування віддаляють нашу державу від членства в Європейському Союзі.

Створення належних та гідних умов життя, гарантування безпечного довкілля передбачене Конституцією України, відповідно до якої людина, її життя та здоров'я визнаються вищою соціальною цінністю.

Зелені рішення

Для вирішення проблем поводження із відходами необхідно:

- Україна повинна стати країною із дієвою 5-ступеневою ієрархією відходів, максимальним рівнем переробки відходів і безпеки на всіх стадіях управління відходами. Для того, щоб довкілля та здоров'я людей були захищені від негативного впливу відходів, в першу чергу необхідно запровадити такі пріоритети управління відходами у державі:
 - 1) запобігання утворенню відходів;
 - 2) підготовка до повторного використання;
 - 3) перероблення;
 - 4) інший вид утилізації, наприклад, для відновлення енергії;
 - 5) видалення.

Перевага, звісно, надається запобіганню утворенню, повторному використанню та переробленню відходів. Коли перероблення неможливе – застосовуються інші види утилізації відходів, у т. ч. операції із відновлення енергії чи перероблення на матеріали, що будуть використовуватися як паливо. Така ієрархія дозволить мінімізувати утворення відходів в Україні та забезпечити максимальний рівень їх перероблення. Окрім цього, пріоритетом буде якісне управління небезпечними відходами та безпека на всіх його стадіях;

- змінювати свідомість людей через ЗМІ для запобігання і зменшення утворення побутових відходів;
- запровадити розширену відповідальність виробника;
- зобов'язати виробників у 3-річний термін замінити у складі їхніх товарів небезпечні речовини на безпечні;
- обмежити використання окремих пластикових виробів;
- налагодити роздільний збір побутових відходів;
- забезпечити належне транспортування відходів до місць переробки та налагодити максимальне їхнє перероблення;
- рекультивувати існуючі полігони побутових відходів та побудувати безпечні за європейськими стандартами, де захоронювати тільки ті відходи, що не підлягають переробці чи повторному використанню;
- забезпечити ліквідацію всіх стихійних звалищ побутових та небезпечних відходів;
- запровадити облік небезпечних відходів та звітність за результатами проведених операцій;
- створити публічний електронний реєстр підприємств у сфері управління небезпечними відходами;
- запровадити перевірку наявності та спроможності матеріально-технічної бази для належного перероблення небезпечних відходів у здобувачів ліцензій та існуючих ліцензіатів;
- посилити адміністративну та кримінальну відповідальність за порушення у сфері управління відходами;
- здійснити інвентаризацію радіоактивних відходів та розробити заходи з їхнього управління.

Сільське господарство: врожайність (не)зношених земель

Суть проблеми

Розвиток сільського господарства і харчової промисловості не повинен відбуватися на шкоду довкіллю і клімату. Він повинен здійснюватися для збереження довгострокового виробничого потенціалу і залишення сільських територій привабливими для життя, роботи і відпочинку.

Для ефективного охорони природних ресурсів у сільському господарстві недостатньо регулювати норми для води, ґрунту і пестицидів, які не відповідають європейським/міжнародним стандартам. Необхідно враховувати інші питання охорони довкілля, такі як розвиток природно-заповідного фонду, передбачати заходи для боротьби проти зміни клімату. Ефективне і стале управління природними ресурсами додатково стимулюється сучасною і ефективною політикою у сфері лісівництва і риболовлі, що попереджає виснаження і дегенерацію цих ресурсів, а також через розвиток біоенергетики, що забезпечує енергетичну заощадливість та ефективність в сільському та лісовому господарстві.

В Україні відсутній контроль за використанням пестицидів та агрохімікатів. Підприємства, знаючи про відсутність відповідальності за порушення, використовують пестициди та агрохімікати без дотримання правил, зокрема й ті, що визнані токсичними і є заборонені в Європі. Основні принципи державної політики у сфері сільськогосподарської

діяльності, пов'язаної з пестицидами та агрохімікатами, повинні забезпечувати пріоритетність збереження здоров'я людини і охорони довкілля над економічним ефектом, безпеку для здоров'я людини та довкілля під час їхнього виробництва, транспортування, зберігання, випробування і застосування, контроль з боку держави. Зазначені принципи повинні бути дієвими і їхнє зволікання мають тягнути за собою жорсткі санкції як економічні, так і кримінальну відповідальність.

Зелені рішення

Саме тому необхідно:

- включити у всі заходи, передбачені державною політикою, екологічну сталість виробництва агропродовольчої продукції;
- встановити регуляторні норми для води, ґрунту і пестицидів згідно з європейськими / міжнародними стандартами;
- ширше застосовувати органічні технології в сільському господарстві, а також запровадити сучасну та ефективну державну політику в лісовому, рибному господарствах та в біоенергетиці, що сприятиме захисту природних ресурсів;
- широко застосовувати органічні технології, які є найменш шкідливими серед всіх наявних ресурсів, що сприяє зміцненню сталого розвитку сільського господарства;
- планувати розвиток сільського господарства з врахуванням зміни клімату;
- розробити порядок здійснення державного контролю за використанням агропідприємствами пестицидів та агрохімікатів, які дозволені до використання в Україні;
- забезпечити дієвий контроль використання пестицидів (діючих речовин) та агрохімікатів, що входять до переліку дозволених в Україні;
- скасувати державну реєстрацію пестицидів та агрохімікатів, що визнані токсичними і забороненими у Європі;
- вивести з-під будь-яких обмежень, мораторію контроль за використанням пестицидів.

Рибне господарство та морські екосистеми: куди зникає їхній світ

Суть проблеми

Рибні ресурси України та екосистеми Чорного і Азовського морів знаходяться під тиском перевилу, забруднення, змін клімату та мають бути збережені. Величезне різноманіття водних форм життя та їхніх функцій є важливим для підтримання глобальної екосистеми планети.

Зелені рішення

Саме тому необхідно:

- сприяти створенню територій природно-заповідного фонду – річкових, морських та прибережних;
- побудувати очисні споруди у великих населених пунктах вздовж всього морського узбережжя;
- протягом 3 років забезпечити звільнення прибережно-захисних смуг усіх водойм та водотоків від будь-якої діяльності, яка заборонена Земельним кодексом України;
- налагодити жорсткий контроль органами рибоохорони та забезпечити невідворотність покарання за перевилу, відлов представників Червоної книги України та рибальство забороненими знаряддями лову;
- заборонити промислове рибальство тралами;
- ввести жорсткі обмеження на квоти спеціального використання водних живих ресурсів на 10 років для відновлення виснажених рибних ресурсів;

- налагодити максимальну безпеку на родовищах нафти та газу в Чорному та Азовському морях та заборонити розробку нових родовищ в Чорному та Азовському морях;
- заборонити імпорт паливних ресурсів акваторією Чорного та Азовського морів;
- провести інвентаризацію підводних звалищ токсичних відходів та розробити програму з їхньої ліквідації.

Лісове господарство: як використовувати ліси

Суть проблеми

Ліси є домівкою для багатьох рідкісних рослин і тварин. Кожен п'ятий вид тварин і восьмий вид рослин Червоної книги України зникає внаслідок вирубки лісів. Разом із тим, ліс – це відновлювальний природний ресурс, і навіть високорозвинені країни ЄС та Північної Америки не відмовляються від його використання і проводять масштабні рубки в своїх лісах. Наша позиція – це чіткий баланс між збереженням диких територій та використанням природних ресурсів.

Україна – європейська держава і ми поділяємо європейські принципи рівності, прозорості, відкритості та участі у розбудові країни з безпечним довкіллям. Тому ми захищаємо право населення на безпечне для життя і здоров'я довкілля, що є неможливим без здорових лісових масивів, та захищаємо природу від бездумного та безвідповідального втручання промислового сектору.

Лісове господарство України повинно бути в першу чергу орієнтоване на підтримання важливих екосистемних функцій лісу - природного очищення води та повітря, збереження біорізноманіття, уповільнення змін клімату через поглинання вуглецю. Господарське використання лісу буде обмежене чинними потребами економіки та населення України і загальний обсяг рубок поступово буде зменшуватися.

Зелені рішення

Для цього необхідно:

- ухвалити нову «Стратегію розвитку лісового господарства України», де зафіксувати поступовий перехід лісової галузі від лісопромислової спрямованості в бік підтримки екосистемних послуг;
- надати повне бюджетне фінансування державним лісогосподарським підприємствам за рахунок коштів, які надходять в загальний фонд Державного бюджету від лісової галузі;
- затвердити методику економічної оцінки екосистемних послуг та їх врахування під час ведення лісового господарства;
- обмежити загальний обсяг рубок лісу державними лісгоспами чинними потребами деревообробної галузі та населення, і не збільшувати його в майбутньому;
- розробити єдиний документ для регулювання всіх видів рубок в лісах та окремий документ про рубки у межах природно-заповідного фонду;
- перепідпорядкувати ВО «Держлісprojekt» та спеціалізовану службу захисту лісу до системи Мінприроди, розділити контрольну та господарську функцію системи Держлісагентства;
- створити єдину відкриту та прозору геоінформаційну систему управління лісовим сектором України.

Якісна вода

Суть проблеми

Вода має важливе значення для всіх форм життя. Право на воду належить до основних прав людини. Забезпечення необхідної кількості водних ресурсів належної якості для відновлення, оздоровлення й безперервного розвитку водних та навколо водних екосистем – це завдання будь-якої держави. Гарантія стійкого й збалансованого задоволення потреб людини у безпечній питній воді, санітарії є основою сталого соціального та економічного розвитку країни.

Ми стоїмо напередодні глобальної водної кризи. За запасами відновлюваних прісноводних ресурсів, що є доступними до використання, Україна відноситься до малозабезпечених країн Європи. Станом на зараз зношеною є більшість систем централізованого водопостачання та водовідведення, не впроваджено до кінця басейновий принцип управління водою, відсутня інформація про реальний стан всіх водних ресурсів та не враховано питання охорони вод під час прийняття стратегічних рішень, містобудівної документації тощо.

Безкоштовний доступ до водних об'єктів з метою реалізації права на рекреацію не гарантується, у тому числі через невідповідність водних об'єктів санітарним вимогам. Використання водних ресурсів в промислових цілях відбувається не прозоро. Як наслідок - стан водних ресурсів погіршується, а їхня кількість зменшується.

Зелені рішення

Саме тому необхідно:

- розробити та прийняти нормативні акти, які врегулюють питання використання забруднених вод та забезпечення належного очищення скидів забруднюючих речовин у водні об'єкти, де будуть враховані питання обмеження водопостачання, заборона використання агрохімікатів та пестицидів;
- суворо обмежити видобуток і виснаження водоносних горизонтів;
- заборонити приватизацію водних екосистем та забезпечити доступ до безпечної та якісної води для громадян і всього живого в межах природоохоронних зон;
- забезпечити щоб прийняття рішень щодо води базувалися на принципах екосистемності та відповідального водокористувача. Всі зацікавлені сторони повинні брати участь у плануванні водокористування;
- модернізувати системи водопостачання та водовідведення;
- усунути забруднення вод та водних ресурсів через освіту наших громадян, дотримання законів та управління цілісними вододілами;
- сприяти технологіям затримки, оброблення, фільтрування, витрат і використання дощових вод поблизу місця, де такі збираються;
- запровадити методи розділення, подвійні системи трубопроводів, де чиста вода використовується для пиття і миття, а відновлена вода використовується для поливу газонів та аналогічних цілей;
- запровадити обов'язкову попередню обробку промислових відходів для усунення наявних металів, мастил, розчинників та інших токсинів у каналізаційних водах. Це дозволить зменшити вартість муніципальних очисних послуг та заохотить до повторного використання стічних вод;
- сприяти і підтримувати пасивні природні системи (такі як водно-болотні угіддя) для очищення вод та стічних вод належним чином, а також забезпечити виконання правил щодо скидання забруднюючих речовин через регіональні органи управління якістю води;
- організувати громадський контроль за використання місцевих ресурсів, а також нагляд за дотриманням вимог щодо якості водного регулювання;
- зберегти і відновити природні водні екосистеми (потоки, річки, озера, бухти, водно-болотні угіддя і підземні водоносні горизонти), які є життєво важливими для досягнення раціонального використання водних ресурсів, зокрема через заборону відведення водних об'єктів під забудову без проходження СЕО та ОВД;

- визначити рекомендації щодо якості та кількості води для здоров'я. Питна вода потребує удосконалення контролю, наприклад, для миш'яку, бактерій, вірусів, найпростіших, фтор-ідентифікації хімічних речовин, таких як фторид та фторсилікат, для побічних продуктів знезараження води, естрогенів навколишнього середовища, і фармацевтичних препаратів (ліків);
- розробити стійку водну політику у світлі зміни клімату, беручи до уваги, наприклад, кількість снігових опадів, поповнення водоносного горизонту, підвищення рівня моря та доступних водних ресурсів.

Використання земель без шкоди людям та довкіллю

Суть проблеми

Політика землекористування повинна сприяти сталому розвитку та повазі до охорони довкілля. Існує принципова різниця між зростанням кількості використаної землі і якісним розвитком земель. Замість того, щоб експлуатувати землю для короткочасних потреб, необхідно знаходити більш довготривалі потреби у землі та жити у стійкій рівновазі з нею. Практика землекористування повинна бути заснована на принципах управління, які передбачають дотримання та взаємозв'язок міжвідомчих заходів, врахування сутності всього живого, повагу екосистем, одночасно забезпечуючи людські потреби відповідально і стабільно. Економіка, яка базується на екологічному здоров'ї, є стійкою.

Управління землею повинно здійснюватися шляхом попередження забруднення земель, дотримання цільового використання землі та режимів користування. Земля як природний ресурс використовується у всіх галузях економіки, часто виконуючи багато функцій і в рамках такого користування дуже часто недотримується відповідний екологічний баланс, що негативно впливає на стан довкілля. Забудовуються особливо цінні природоохоронні території, розорюють водоохоронні зони, викорчовуються лісозахисні смуги тощо. Зумовлено це відсутністю інформації про всі режими та цільове призначення земель на єдиній державній публічній кадастровій карті, механізмів притягнення до відповідальності за нецільове використання землі.

Зелені рішення

- Саме тому необхідно:
 - у сфері права власності на землю:
 - проводити широку просвітню компанію, що власність зобов'язує і не повинна використовуватися на шкоду довкіллю;
 - сприяти розвитку міських середовищ, які поряд із дешевим житлом мають зручне сполучення, школи, робочі місця, охорону здоров'я, громадські приміщення, велосипедні та пішохідні доріжки, громадські сади, відкриті простори, парки, дитячі майданчики;
 - у сфері міських територій:
 - дбати щопланування населених пунктів передбачало енергоефективне заповнення, розподілення сонячної та вітрової енергії, водопостачання, водовідведення, енергозберігаючі каналізаційні системи, водозбірний захист та, при можливості, міське сільське господарство;
 - дбати за відновлення пошкоджених міських екосистем, враховувати потенціал біорегіонів, де наші міста розташовані, і дбати про відповідність міських популяцій до цих природних умов;
 - підтримувати політику екологічного правосуддя, що надає громадам голос у плануванні майбутнього розвитку з метою запобігання концентрації забруднюючих галузей промисловості в бідних та / або невеликих громадах;
 - у сфері сільського землекористування:

- зберегти та розширити сільськогосподарські моделі землекористування, які пропонують відкритий простір, здорові екосистеми, екокоридори і екологічно стійке сільське господарство;
 - створювати на державних і приватних землях території для дикої природи та біологічного різноманіття, а також сприяти повним екосистемам;
 - сприяти сільським громадам в доступі до міських послуг для мінімізації міської міграції;
 - перейти сільським громадам до сталого поводження з поголів'ям, сільським господарством, лісовим господарством та гірським виробництвом;
 - нагороджувати фермерів за екосистемні послуги;
- у сфері державних земель:
- реформувати видобувну промисловість, щоб краще збалансувати видобуток з іншими важливими державі землекористуваннями; забезпечити справедливую фінансову прибутковість платників податків за видобутими ресурсами і створити фонд для очищення та відновлення покинутих територій;
 - прийняти жорсткі нові екологічні вимоги для захисту територій від впливу забруднення під час видобутку, включаючи суворий штраф за викиди ртуті та інших небезпечних речовин;
 - наблизити грошову оцінку державних земель до справедливої ринкової вартості;
 - заборонити відчуження та нецільове використання будь-якої частини національних парків, інших територій ПЗФ, лісів або берегових ліній. Підтримувати державні землі в здоровому і продуктивному стані. Недопускати комерційну приватизацію та управління цими землями;
 - відновлювати пошкоджені екосистеми на землі незалежно від форм власності;
 - відобразити на державній кадастровій карті України інформацію про всі режими землекористування та здійснювати дієвий контроль за дотриманням цільового призначення землі.

Чисте повітря

Суть проблеми

Стан атмосферного повітря прямо впливає на здоров'я людини, на тривалість та якість її життя. Більшість шкідливих речовин у повітрі не мають ні запаху, ні кольору, проте їх перебування у повітрі загрожує здоров'ю людей.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), забруднене повітря викликає респіраторні хвороби, онкозахворювання, хвороби серцево-судинної системи, що в подальшому призводить до летальних випадків⁹. За останніми даними ВООЗ, у 2016 році від забруднення атмосферного повітря загинуло 58 368 осіб¹⁰.

Однак, більшість підприємств, установ в Україні не оснащені необхідним обладнанням (фільтрами, пиловловлювачами та ін.) для очищення повітря¹¹. Часто підприємства допускають аварійні ситуації, порушують технологічні регламенти виробництва, у своїй діяльності використовують небезпечні речовини з порушенням санітарно-епідеміологічних

⁹<http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/250141/1/9789241511353-eng.pdf?ua=1> 71 ст.

¹⁰Веб-сайт Всесвітньої організації охорони здоров'я: <http://apps.who.int/gho/data/view.main.SDGAIRBOD392v?lang=en>

правил і норм, що забруднює довкілля та призводить до захворювання населення на небезпечні та смертельні хвороби¹².

Крім того, моніторинг повітря в Україні практично не здійснюється, він відбувається несистематично та по одиноких точках. До прикладу, у більшості країн Європи доступні онлайн дані про стан повітря, які оновлюються кожні 6 годин^{13,14}. Водночас в Україні така інформація практично відсутня. Згідно із міжнародними дослідженнями атмосферне повітря в Україні є вкрай забруднене. Так, за даними Всесвітньої організації охорони здоров'я за 2016 рік¹⁵ Україна посідає четверте місце в Європі за кількістю смертей на 100 тисяч осіб (137 смертей) внаслідок забруднення повітря.

Окрім впливу на тривалість життя та стан здоров'я, забруднене повітря спричиняє і фінансові втрати. Так, економічна оцінка суспільної вартості передчасних смертей¹⁶ від хвороб, спричинених забрудненням повітря в Україні, становить 94 201 млн дол. (станом на 2010 рік)¹⁷, що становить 26,7 % від ВВП України¹⁸.

Зелені рішення

Для того, щоб вирішити проблему забруднення атмосферного повітря, необхідно:

- переглянути нормативи, що регулюють допустимі концентрації забруднюючих речовин у повітрі, привести їх до вимог європейського законодавства;
- створити національний реєстр викидів та переносу забруднювачів на виконання Протоколу про РВПЗ;
- створити національну систему стаціонарних пунктів моніторингу атмосферного повітря;
- створити інформаційний онлайн портал для даних моніторингу, і кожен громадянин зможе в режимі реального часу слідувати за станом повітря, а також у простій для

11 <http://www.novaecologia.org/voecos-1910-1.html>, <https://zabeba.li/news/krivoj-rog-mogut-zatopit-shahtny-e-vody>

12 Детальніше – див. розділ 1 зеленої книги про проблеми екологічного контролю в Україні.

13 <http://apps.who.int/gho/data/view.main.GSWCAH37v>

14 Онлайн-карта про стан атмосферного повітря у країнах Європи, <http://airindex.eea.europa.eu/>

15 <http://apps.who.int/gho/data/view.main.GSWCAH37v>

16 Оцінка економічної вартості передчасних смертей для суспільства ґрунтується на оцінці вартості середньостатистичного життя. Детальна методологія наведена в оригінальному дослідженні: WHO Regional Office for Europe, OECD (2015). Economic cost of the health impact of air pollution in Europe: Clean air, health and wealth. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe, http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0004/276772/Economic-cost-health-impact-air-pollution-en.pdf

17 http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0004/276772/Economic-cost-health-impact-air-pollution-en.pdf, 25 ст.

18 http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0004/276772/Economic-cost-health-impact-air-pollution-en.pdf, 28 ст.

- сприйняття формі ознайомитися зі статистичною інформацією за певні проміжки часу;
- контроль за підприємствами здійснювати на підставі результатів моніторингу;
 - перевірити на предмет перевищення допустимих концентрацій забруднюючих речовин підприємства за межами санітарно-захисної зони; у випадку перевищення ГДК – зобов'язати підприємство пройти модернізацію у дворічний термін;
 - провести модернізацію всіх ТЕС та ТЕЦ;
 - здійснити контроль та заборонити спалювання побутових відходів (пластику, поролону, пінопласту, меблів, ДСП, ін. в установках, не призначених для такого спалювання, та просто неба).

Збалансоване використання надр

Суть проблеми

Система надрокористування повинна бути прозорою із дотриманням політики дерегуляції, забезпеченням рівного доступу та врахуванням процедури оцінки впливу на довкілля. Під час проведення аукціонів для укладення договорів на користування надрами слід враховувати не лише цінові, але й технологічні та екологічні критерії. Врахування екологічних ризиків, повернення використаних земельних ділянок, що використовувалися для видобутку корисних копалин, у попередній стан, повинні передбачатися та закладатися на рівні планування діяльності. На державному рівні не відслідковується використання геологічних територій (наукових полігонів, геологічних заповідників, заказників) та не контролюється господарська діяльність цих об'єктів. Наявна інформація про надрокористування не відображає реальності, а контроль за впливом надрокористування на довкілля не здійснюється під час видобутку корисних копалин, після завершення рекультивациі територій.

Зелені рішення

Саме тому необхідно:

- розробити портал корисних копалин, де інформувати про їхню кількість, отримані кошти за аукціони та рентну плату, а також інформацію про кошти, які витрачені та на які заходи;
- розробити портал з нанесенням рекультивованих за кошти фондів ОНПС земельних ділянок після завершення надрокористування;
- відкрити доступ до усіх угод про розподіл продукції;
- забезпечити контроль не лише на етапі надання надр у користування, але і після завершення такого користування;
- провести інвентаризацію наукових полігонів, геологічних заповідників, заказників, інших геологічних територій та здійснити контроль щодо їхнього цільового використання.

Збереження дикої природи

Суть проблеми

Україна – домівка не тільки для людей, а і для багатьох видів тварин і рослин. Потреба країни в ресурсах поступово перевищує всі межі безпечного існування. Ми продовжуємо знищувати та забруднювати природні оселища, приречуючи види скорочувати свою чисельність та зовсім зникати з території України. Це все ставить під загрозу національний екологічний баланс, порушення якого відобразиться на самих же громадянах

нашої країни. Наша позиція – віднайти рівновагу між господарською діяльністю та збереженням диких територій для безпечного існування теперішніх і майбутніх поколінь українців та наших співмешканців – рослин і тварин.

Зелені рішення

Для цього необхідно:

- забезпечити повноцінне фінансування існуючої мережі природно-заповідного фонду України та сприяти ефективному її розширенню;
- створити адміністрації в усіх існуючих територіях ПЗФ, де вони повинні бути, та забезпечити належну охорону їхніх територій;
- сприяти забезпеченню усіх установ ПЗФ необхідними документами для налагодження повноцінної їхньої діяльності;
- налагодження повноцінних програм збереження та відтворення тварин у зоопарках та реабілітаційних центрах, розробка програм повернення тварин у дику природу;
- обмежити видачу лімітів на полювання;
- організувати на базі установ ПЗФ систематичний моніторинг стану довкілля та всебічно сприяти проведенню комплексних наукових досліджень;
- сприяти міжнародному співробітництву з іншими територіями ПЗФ за кордоном, налагодженню обміну інформацією та обміну фахівцями для стажування;
- забезпечити розвиток території Смарагдової мережі та посилення її функціонування шляхом розробки та затвердження екологічних коридорів для міграції тварин;
- здійснювати екопросвітні заходи серед місцевого населення, поширюючи інформацію про мету природно-заповідного фонду, його цінність та користь.

Етичне поводження з тваринами

Суть проблеми

Гуманне ставлення до тварин є одним з головних принципів розвинутого суспільства. Цей принцип передбачає заборону жорстокого поводження з тваринами. Однак, в Україні все ще експлуатують диких тварин з метою отримання прибутку, створюють хутрянні ферми та здійснюють жорстокий забій тварин, утримують тварин в неналежних умовах тощо.

Зелені рішення

Для того, щоб в Україні запрацював принцип гуманного ставлення до тварин та здійснювався захист їхніх прав, необхідно:

- заборонити використання диких тварин у розважальних шоу, заходах (цирки, пересувні цирки та виставки тварин, послуги фотографування з тваринами, контактні зоопарки, дельфінарії тощо) з метою отримання прибутку;
- ввести обов'язкову реєстрацію диких, домашніх та безпритульних тварин;
- створити реабілітаційні центри для надання допомоги тваринам, постраждалим від жорстокого поводження, з метою їхнього подальшого повернення в умови волі;
- створити притулку та центри прилаштування для безпритульних тварин;
- здійснювати регулювання чисельності безпритульних тварин гуманними способами: через стерилізацію та через заборону евтаназії здорових собак та котів, заборону евтаназії новонародженого приплоду;
- переглянути міру відповідальності за жорстоке поводження з тваринами та створити механізм конфіскації тварин, які утримуються у неналежних умовах;
- створити спеціальні місця для вигулу собак;
- посилити заходи контролю за умовами утримання тварин, за реєстрацію тварин, за виконанням обов'язків власниками тварин (прибирання за тваринами тощо);
- заборонити хутрянні ферми та проведення дослідів на тваринах.

Транспорт – безпечний для суспільства

Суть проблеми

Транспорт повинен бути безпечним для суспільства, екологічно чистим та енергоефективним. Пріоритетом має бути забезпечення вимог екологічної безпеки, обов'язковості додержання екологічних стандартів, нормативів та лімітів використання природних ресурсів під час провадження господарської, управлінської та іншої діяльності з використанням транспортних засобів. Громадський транспорт повинен мати переваги перед особистим транспортом для щоденного використання, держава повинна стимулювати людей користуватись громадським транспортом. Станом на зараз значна частина транспортних засобів, що експлуатуються українськими перевізниками, є застарілими, неефективними та справляють значний негативний вплив на навколишнє природне середовище, а транспортна інфраструктура не враховує вимог охорони довкілля.

Зелені рішення

Саме тому необхідно:

- збільшити кількість використання паливно-економічних та екологічних транспортних засобів;
- забезпечити доступність альтернативних видів палива;
- забезпечити пріоритетність потреб охорони навколишнього природного середовища та збереження цінних природоохоронних територій під час розвитку транспортної інфраструктури;
- проводити стратегічну екологічну оцінку усіх інфраструктурних об'єктів;
- забезпечити відновлення, охорону та використання захисних лісових насаджень у смугах відведення автомобільних доріг та залізниць як складової екологічної мережі;
- забезпечити впровадження механізму економічного стимулювання переходу вантажних та пасажирських перевезень на більш екологічно чисті залізничний та громадський вид транспорту;
- забезпечити впровадження економічних та інших заходів стимулювання використання в містах більш екологічно чистих видів транспорту, зокрема електромобілів, міського електричного транспорту — метрополітенів, трамваїв, тролейбусів, електробусів, а також велосипедного (систем громадського прокату велосипедів) транспорту;
- забезпечити впровадження системи дорожніх зборів з користувачів автомобільних доріг залежно від екологічного класу автомобіля.

Розділ 3. Війна і довкілля

Суть проблеми

Довкілля завжди було мовчазною жертвою збройних конфліктів. У той час, коли потерпілі люди можуть про себе заявити, довкілля страждає та мовчить, і тому наш обов'язок – говорити за нього.

Війна – це не тільки людські жертви. Воєнні дії на сході України призвели до виникнення багатьох додаткових соціальних і гуманітарних проблем. Одними з найбільш нагальних проблем, які вимагають невідкладного вирішення, є проблеми стану довкілля. Відсутність можливостей контролю усієї території Донецької та Луганської областей, фактичної відсутності контролюючих органів та постійні обстріли не дозволяють об'єктивно оцінити шкоду, нанесену довкіллю за період збройних протистоянь. Ризики, пов'язані із пошкодженням комунікацій, підприємств та інших об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку, мають особливе значення, адже в умовах відсутності контролю та

можливостей ліквідації їхніх негативних наслідків потенційно збільшують масштаби негативного впливу з кожним днем. Природно-заповідний фонд, постраждалий через масштабні обстріли, пожежі, механічне руйнування технікою, потребує ґрунтового відновлення після закінчення конфлікту, повернення миру та повноцінного контролю Україною над Луганською та Донецькою областями.

Зелені рішення

Для цього необхідно:

- відновити екологічний контроль та роботу всіх державних органів у сфері довкілля на території Донецької та Луганської областей;
- створити на базі Мінприроди робочу групу із вивчення екологічного стану Донбасу та відновлення його території;
- відрядити необхідну кількість експедицій науковців усіх пов'язаних сфер для повномасштабних досліджень на території зони АТО, збору та систематизації інформації;
- забезпечити аналіз та поширення інформації про стан довкілля в зоні бойових дій на сході України на регіональному, національному та міжнародному рівні;
- виконати еколого-соціальний аудит стану територій, міст та селищ, потенційно-небезпечних об'єктів;
- провести оцінку збитків довкіллю внаслідок бойових дій та представити всі обчислення на міжнародному суді для відшкодування збитків країною-агресором;
- заборонити будь-яке господарське використання забруднених земель, законсервувати їх до повного очищення;
- розробити комплексну програму відновлення довкілля на сході України;
- відновити в Міністерстві оборони України Центральну військово-екологічну лабораторію;
- розробити та прийняти доктрину екологічної безпеки України.

Розділ 4. Екологічне правосуддя

Суть проблеми

Завданням екологічного правосуддя є збалансування екологічної, соціальної та економічної справедливості.

Всі люди мають право жити, працювати, вчитися і зростати в безпечних і здорових умовах. Також люди мають право на участь у процесі прийняття рішень, що можуть впливати на довкілля.

Станом на зараз в Україні ще недостатньо приділяється увага реалізації права на безпечне для життя та здоров'я довкілля. Прослідковуються певна дискримінація прав громадян у порівнянні із інтересами великих корпорацій. Реформи, що запроваджуються державою, значною мірою відображають інтереси бізнесу, а не довкілля та прав людини. Неадекватні природоохоронні закони, низький рівень їх виконання та незначні санкції за екологічні порушення підривають екологічну цілісність та громадське здоров'я.

Зелені рішення

Саме тому необхідно:

- зробити "запобігання забрудненню" бажаною стратегією для вирішення питань екологічної справедливості шляхом усунення екологічних загроз перед їхнім виникненням в тому числі за допомогою механізмів стратегічної екологічної оцінки та оцінки впливу на довкілля;

- закріпити принцип обережності, вимагаючи, щоб забруднювачі несли тягар доказів, демонструючи безпеку своєї практики. Розширити застосування принципу обережності від хімічних речовин та охорони здоров'я до використання землі, відходів, енергетики, харчової політики та місцевого економічного розвитку;
- запровадити доктрину суспільної довіри, яка стверджує, що роль уряду полягає у захисті спільних інтересів, включаючи сфери громадського здоров'я та захист природного середовища;
- забезпечити виконання та дотримання усіх природоохоронних законів;
- забезпечити широкі можливості громадськості для застосування ефективних адміністративних і судових процедур у сфері охорони довкілля;
- знизити фінансові та інші бар'єри для державних органів, неурядових природоохоронних організацій та громадян у доступі до правосуддя з питань, що стосуються довкілля.
- здійснити просвіту суддів, прокурорів, поліції про роль та значення природоохоронних законів, зокрема, в частині попередження настання негативних наслідків.